

คากล่าวที่ว่า "ถ้าหัวใจของรัฐบาลคือ นโยบายของรัฐแล้ว กระบวนการในการตัดสินใจ นโยบายก็ต้องถือว่าเป็นเส้นเลือดของรัฐบาลเลยทีเดียว" ซึ่งดูเหมือนว่าค่างกล่าวนี้ไม่ได้ผิดไปจากความเป็นจริงเท่าไรนัก

หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งก็คือ ความสำเร็จของนโยบายสาธารณะและ/หรือ โครงการจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีกระบวนการคัดเลือกหรือตัดสินใจที่ดีมีประสิทธิภาพ กระบวนการคัดเลือกนี้จะครอบคลุมถึงวิธีการวิเคราะห์ที่โครงการหรือนโยบายสาธารณะนั้น และวิธีการประเมินผลการวิเคราะห์ดังกล่าวก็เพื่อตัดสินใจว่างานใดหรือโครงการใดควรนำไปทำได้ และควรหางานหรือโครงการใดก่อนหรือหลังในกรณีที่มีทรัพยากรจำกัด หากปราศจากกระบวนการตัดสินใจเลือกที่ดีมีประสิทธิภาพแล้ว แม้จะนางานหรือโครงการนั้นไปดำเนินการด้วยความตั้งใจดี และทำอย่างมีความซื่อสัตย์ ผลที่ได้รับก็ไม่ช่วยให้ประเทศบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ แต่ในขณะเดียวกัน แม้ว่ากระบวนการตัดสินใจจะดีมีประสิทธิภาพแล้วก็ตาม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจไม่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติการที่ขาดประสิทธิภาพ

แต่อย่างไรก็ตาม โดยผู้ศึกษามุ่งเน้นเฉพาะประเด็นการมีกระบวนการตัดสินใจที่ดีมีประสิทธิภาพเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการวิเคราะห์จะสมมติว่าปัญหา เรื่องการปฏิบัติการที่ขาดประสิทธิภาพไม่เกิดขึ้นเมื่อได้คัดเลือกโครงการที่ควรจะทำได้แล้ว

โดยผู้ศึกษาเลือกที่จะใช้วิธีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงการก็คือวิธีการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสีย (Cost - Benefit Analysis) ซึ่งจากโครงการที่ถกหยิบยกขึ้นเป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีนี้ พบว่าวิธีการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียมักจะกลายเป็นเครื่องมือที่ถูกบิดเบือนจากความเป็นจริงในขณะเดียวกันวิธีการวิเคราะห์ดังกล่าวไม่ได้กล่าวถึงอิทธิพลของระบบการเมือง และโดยนัยยะ "อำนาจ" ของกลุ่มเศรษฐกิจและกลุ่มการเมืองต่างๆ รวมถึงการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการนั้นๆ

ในขณะที่วิธีการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียไม่ได้กล่าวถึงอิทธิพลของระบบการเมือง แต่การหางานของระบบเศรษฐกิจกลับเป็นเรื่องที่ซับซ้อนมาก ยิ่งระบบเศรษฐกิจมีความเจริญก้าวหน้าเพียงใด ความซับซ้อนของโลกาภิวัตน์ก็เพิ่มทวีคูณ จึงทำให้การอ่านผลของการตัดสินใจนโยบายสาธารณะด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียดูเหมือนว่าจะประสบกับความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง

ในขณะที่วิธีวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสี่ยังมีข้อจำกัดภายในตัวของมันเองด้วยกล่าวคือวิธีการวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นหลักการวิเคราะห์ที่ยากในชั้นปฏิบัติ อันเกิดจากลักษณะรายละเอียดปลีกย่อยของโครงการ เพราะผู้วิเคราะห์แต่ละคนมีความเห็น (perception) ไม่ตรงกัน ลำดับแรกทีเดียวปัญหาที่เกิดจากการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโครงการรัฐบาล วัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่งๆ มักไม่ชัดเจนหรือมีมากมาย ดังนั้นผู้บริหารหรือผู้วิเคราะห์โครงการอาจจะเน้นความสำคัญของวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นในลักษณะที่ต่างหาก อันเป็นผลของความลำเอียงหรืออคติของนักบริหารและผู้วิเคราะห์ต่อโครงการดังกล่าวเป็นส่วนใหญ่ การเน้นความสำคัญของวัตถุประสงค์ของโครงการที่สอดคล้องกันนั้นมีโอกาสเกิดขึ้นน้อย เนื่องจากการเน้นวัตถุประสงค์ที่ต่างกันนั้นเองยังผลให้การวิเคราะห์แตกต่างกันไปได้ด้วย เช่น พิจารณาทางเลือกต่างๆ หรือโครงการต่างๆ (alternatives) ที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์นั้นๆ แตกต่างกันไป ความแตกต่างนี้อาจนำไปสู่การคัดเลือกโครงการที่ต่างกัน ความเห็นชอบสรรคในการบรรลุวัตถุประสงค์ (ซึ่งเน้นต่างกัน) พลอยแตกต่างกันไปด้วย

นอกจากนี้ ปัญหาของการกำหนดและการวัดผลได้ผลเสียของโครงการหนึ่งๆ นั้น เป็นปัญหาที่เกิดเสมอที่กระทบกระเทือนถึงคุณค่าของโครงการนั้นๆ การที่จะพิจารณาว่าอะไรบ้าง เป็นผลได้ผลเสียของโครงการในระดับรายละเอียดปลีกย่อยขึ้นกับความคิดเห็นของผู้วิเคราะห์โครงการมาก ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าวัตถุประสงค์ที่ต่างกันทำให้มองเห็นสิ่งที่จะเป็นผลได้หรือผลเสียต่างกันตั้งแต่นั้น เมื่อรู้ว่าอะไรเป็นผลได้หรือผลเสียของโครงการแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นลำดับต่อไปคือ ผลได้หรือผลเสียเหล่านั้นควรเป็นผลได้หรือผลเสียที่แท้จริงของโครงการหรือไม่ เมื่อผ่านการตัดสินใจลำดับนี้แล้ว ผู้วิเคราะห์โครงการต้องคิดว่า จะประเมินมูลค่าของผลได้ผลเสียเหล่านั้นอย่างไร จะใช้ราคาค่างวดที่ปรากฏในระบบตลาดหรือจากการคำนวณโดยอาศัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภาวะของทรัพยากรเหล่านั้นโดยตรง นอกจากนี้แล้วผลได้และผลเสียบางประเภทยังไม่สามารถประเมินมูลค่าออกเป็นหน่วยเงินตราได้ด้วย

โดยผู้ศึกษาจะกล่าวถึงผลของการตัดสินใจในนโยบายของแต่ละโครงการที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งวิธีการวิเคราะห์เชิงผลได้ผลเสียไม่สามารถอธิบายผลของการตัดสินใจในแต่ละโครงการได้ถูกต้องเช่น ตัวอย่างโครงการที่วิธีวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียถูกนำมาใช้เบื้องต้นคือกรณีศึกษาเขื่อนแก่งกรุงที่ทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ พยายามนำผลได้ขึ้นมาประชาสัมพันธ์โดยกล่าวผลได้ที่เกินความเป็นจริง ซึ่งจากการศึกษาในการสร้างเขื่อนเขี้ยวหลานที่สามารถผลิตไฟฟ้าได้เพียง 18% เท่านั้น ในขณะที่เดียวกันจากกรณีศึกษาดังกล่าวยังได้ประเมินมูลค่าของผลเสียค่าเกินความเป็นจริงเพราะจากการสร้างเขื่อนมีผลทำให้ทรัพยากรป่าไม้ต้องถูกทำลายถึง 21,200 ไร่ ในขณะที่ป่าไม้ในขณะนั้นต้องนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีมูลค่า

มากเพราะป่าไม้ได้ถูกทำลายเป็นอย่างมากด้วยป่าไม้เหลือน้อยเต็มที หรือแม้กระทั่งกรณีในระยะแรกที
สร้างเขื่อนนั้นก็ส่งผลต่อพื้นที่การเกษตรกรรมไม่น้อยกว่า 3-5 ปี เพราะอ่างเก็บน้ำจะต้องเน่าเหม็น
อย่างแน่นอนแต่มูลค่าที่ถูกประเมินได้ประเมินน้อยกว่าความเป็นจริง

แม้ว่าวิธีการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียจะได้ยืนยันแล้วว่าการทานาเกลือให้ผลเสียต่อส่วนรวม
มากกว่าผลดีที่มีต่ออุตสาหกรรมต่างๆ จะได้รับก็ตาม แต่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นในขณะนั้นก็คือรัฐบาลยังเหมือน
เป็นใจให้มีการทานาเกลืออย่างโน้มน้าว แม้รัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี
จะได้ออกประกาศห้ามทานาเกลือในบริเวณหนองบ่อก็ตาม แต่การทานาเกลือก็ยังคงมีให้เห็นห่างจากโรงพัก
ของตำรวจเพียง 40 เมตร สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่าวิธีการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียไม่ได้ถูกนำมาพิจารณา
อย่างรอบคอบเพื่อใช้ในการพิจารณาเกี่ยวกับโครงการดังกล่าว

ส่วนกรณีศึกษาของโครงการทางหลวงสัมปทานสายรังสิต-สระบุรี ที่ผู้ศึกษาได้แบ่งประเด็นใน
การพิจารณาไว้ 2 ประเด็นคือ

ประเด็นแรกที่น่าจะมีการพิจารณาในเรื่องผลประโยชน์เปรียบเทียบระหว่างการที่รัฐบาล
จะเป็นผู้ดำเนินการเองกับการที่รัฐบาลจะให้บริษัทเอกชนเป็นผู้ได้รับสัมปทานในเส้นทางดังกล่าว ซึ่งอาจ
กล่าวได้ว่าจากข้อเสนอของบริษัทเอกชนเสนอค่าผ่านทางประมาณ 700 บาท/เที่ยวไป-กลับ น่าจะเป็นค่า
ผ่านทางเกินความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องให้บริษัทเอกชนได้สัมปทานสายดังกล่าว เพราะอาจจะถือได้ว่า
ถนนเป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่รัฐบาลควรจะจัดหาให้กับประชาชน แต่เนื่องจากรัฐบาลอ้างว่าไม่มีเงิน
งบประมาณในการสร้างเส้นทางดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันกับการจราจรในเส้นทางดังกล่าวก็เริ่มจะเป็น
ปัญหา และอีก 10 ปีข้างหน้าเส้นทางดังกล่าวจะถึงขั้นวิกฤติอย่างแน่นอนถ้าไม่มีเส้นทางในการรองรับ
การจราจร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาในประเด็นต่อมาคือ

ประเด็นที่ 2 ซึ่งได้กล่าวถึงการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียจากการที่รัฐบาลจะพิจารณา
ให้บริษัทเอกชนรายใดรายหนึ่งคือบริษัทวิจิตรภัณฑ์ หรือบริษัทอิตาเลียนไทยฯ เป็นผู้ได้รับสัมปทานในเส้นทาง
ดังกล่าวนี้แล้ว ผู้ศึกษาพบว่าผลเสียจากการที่รัฐบาลจะอนุมัติให้กับบริษัทเอกชนไม่ว่าจะเป็นรายใดรายหนึ่ง
ก็ตามที่จะได้สัมปทานจะมีผลเสียมากกว่าผลดีที่รัฐบาลจะได้รับ แต่ปรากฏว่าวิธีวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสีย
กลับถูกบิดเบือนไปจากความเป็นจริง โดยกระทรวงคมนาคมได้พิจารณาแล้วเห็นว่า บริษัทวิจิตรภัณฑ์ ควร
ได้รับสัมปทานในเส้นทางดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 กรณีศึกษา วิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียแม้ว่าจะมีประสิทธิภาพเพียงใด แต่เมื่อเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจแล้ว ปรากฏว่าวิเคราะห์ดังกล่าวกลับถูกบิดเบือนไปจากความเป็นจริงที่เป็นอยู่ ซึ่งมีผลทำให้วิเคราะห์ดังกล่าวแม้จะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ไม่สามารถอธิบายถึงผลของสรุปของแต่ละโครงการได้ ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้ที่ตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายในแต่ละโครงการมักจะถูกแทรกแซงทางการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้ามามีผลประโยชน์ในโครงการนั้นด้วย

โดยจะเห็นได้ว่าตั้งแต่กรณีเขื่อนแก่งกรุง แม้ว่าวิธีการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสีย จะได้ศึกษาโครงการดังกล่าวแล้วพบว่าผลเสียจากการสร้างเขื่อนนั้นมีมากกว่าผลดีที่ผู้ศึกษาคิดว่าประชาชนในพื้นที่จะได้รับ แต่จากมติคณะรัฐมนตรีครั้งสุดท้ายก็ยังได้รับการอนุมัติให้มีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปอีก 6 เดือน ซึ่งเท่ากับเป็นการแขวนโครงการและขอเวลาเกี่ยวกับโครงการนี้ ทั้งๆ ที่น่าจะมีการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้อย่างเด็ดขาด

ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าโครงการดังกล่าวมีการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่มีทั้งที่สนับสนุนและคัดค้านในโครงการนี้ ฝ่ายที่ให้การสนับสนุนให้มีการสร้างเขื่อนแก่งกรุงในขณะนั้นคือกลุ่มของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ส.ส. สุราษฎร์ธานี ซึ่งถือว่าเป็นหัวเรือใหญ่ของกลุ่ม ส.ส. ภาคใต้ของพรรคประชาธิปัตย์ที่โอดลงมาเล่นเรื่องนี้อย่างจริงจัง ในขณะที่กลุ่มที่แสดงการคัดค้านเรื่องการสร้างเขื่อนอย่างเต็มที่คือกลุ่มประชาชนในพื้นที่แสดงการคัดค้านด้วยวิธีการรุนแรงถึงขั้นยึดสถานีโทรทัศน์ช่อง 12 และการปิดถนนและที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลกซึ่งในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่ป้อนข้อมูลให้กับนายกรัฐมนตรีโดยตรง ซึ่งไม่จำเป็นต้องขึ้นกับใคร ดังจะเห็นได้ด้วยว่ามติคณะรัฐมนตรีครั้งสุดท้ายเกี่ยวกับโครงการจำเป็นต้องถูกแขวนเพื่อยืดระยะเวลาในการตัดสินใจออกไปอีกระยะหนึ่ง

ส่วนกรณีลำน้ำเสียวผู้ศึกษาพบว่าแม้ว่าการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียจะปรากฏผลอย่างชัดเจนว่าผลเสียจากการที่รัฐบาลให้ทำกิจการห่านาเกลือต่อไปจะมีผลเสียอย่างมากมาย แต่รัฐบาลก็ไม่ได้ใส่ใจเกี่ยวกับนโยบายหรือมาตรการที่จะมารองรับผลกระทบอันเกิดจากการห่านาเกลือ

ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลยังจะเร่งออก พ.ร.บ.แร่ และ พ.ร.บ. โรงงานให้เร็วขึ้น ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่ากลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นกลุ่มผลักดันเกี่ยวกับการแก้ไข พ.ร.บ. ทั้ง 2 ฉบับคือ พรรคการเมืองอย่างพรรคชาติไทยโดยนายบรรหาร ศิลปอาชา และ พล.ต.อ.ประมาท อติเรกสาร ซึ่งเป็นหุ้นส่วนอยู่ในบริษัทสหศรีชัยเคมีคอลล์ และบริษัทกระจกไทยอาชาสี ตามลำดับ

แสดงให้เห็นว่าการผลักดันให้ พ.ร.บ.ทั้ง 2 ฉบับออกเป็นกฎหมายเพื่อประโยชน์แก่ผู้ดำเนินกิจการห่านาเกลือ ก็เพราะว่าบุคคลที่เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวก็คือกลุ่มผลประโยชน์ที่มีส่วนในกิจการที่ได้ประโยชน์จากกิจการการห่านาเกลือนั่นเอง

ทางด้านกรณีศึกษาโครงการรังสิต-สระบุรีทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นกระบวนการตัดสินใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะแม้ว่าการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียจะได้ผลสรุปที่ว่าถ้ารัฐบาลให้สัมปทานเส้นทางดังกล่าวกับบริษัทเอกชนรายใดรายหนึ่งไม่ว่าจะเป็นบริษัทวิจิตรภัณฑ์ หรือบริษัทอิตาเลียนไทยฯ แล้ว ผลประโยชน์ที่รัฐบาลได้รับจะได้น้อยกว่าผลเสียที่รัฐบาลจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ

แต่โครงการดังกล่าวได้มีการต่อสู้ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ 2 กลุ่มอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่กลุ่มวิจิตรภัณฑ์ ซึ่งมีนายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและนายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งต่างก็เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลัง โดยบริษัทดังกล่าวเป็นฐานทางการเงินของพรรคกิจสังคมซึ่งมีนายมนตรีเป็นเลขาธิการพรรค ส่วนบริษัทที่เสนุนั้นนายบรรหาร ก็เคยดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการผู้จัดการ อีกทั้งบุคคลทั้ง 2 ยังเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกเอกชนรายใดรายหนึ่ง แต่แม้จะใช้บริษัทอิตาเลียนไทยฯ จะไม่สามารถทำอะไรได้เลยก็เปล่า เพราะจากการที่บริษัทอิตาเลียนไทยฯ มีความสนิทสนมกับนายประสพ รัตนากร อดีตคนสนิทของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ และเป็นผู้ที่กว้างขวางทางการเมืองเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังบริษัทอิตาเลียนไทยฯ

ข้อมูลนี้จึงถูกนำเสนอต่อ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีโดยตรง โดย น.พ.ชัยยทธ์ วรรณสุต ประธานกรรมการผู้จัดการบริษัทอิตาเลียนไทยฯ เป็นผู้นำเรื่องเสนอโดยตรง เรื่องดังกล่าวจึงกลายเป็นเรื่องใหญ่ที่ไม่สามารถปิดบังต่อไปได้ ทั้งยังเป็นเรื่องที่ผู้ตัดสินใจอย่างนายมนตรี จะสามารถตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาดในเรื่องนี้

แต่จากกระบวนการตัดสินใจสำหรับโครงการนี้เด่นชัดอย่างมากก็เป็นเพราะว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งมีนักการเมืองหนุนหลัง ในขณะที่นักการเมืองผู้นั้นก็เป็นผู้ตัดสินใจในโครงการดังกล่าวด้วย

จากผลสรุปของทั้ง 3 กรณีศึกษาทำให้ผู้ศึกษาเห็นกระบวนการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะนั้นว่าการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์จะถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในเบื้องต้นเท่านั้น แต่ในสุดท้ายของกระบวนการตัดสินใจแล้วนั้นปรากฏว่ากลับเป็นเรื่องของกลุ่มผลประโยชน์ที่ว่ากลุ่มใดจะสามารถใกล้ชิดผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะนั้น และ/หรือบางกรณีอาจเป็นไปได้ว่าผู้ตัดสินใจในนโยบายสาธารณะนั้นเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ได้รับประโยชน์จากการตัดสินใจในนโยบายนั้นเอง

ผู้ศึกษาอาจจะกล่าวโดยสรุปได้อีกหนึ่งว่านโยบายเศรษฐกิจและนโยบายสาธารณะอื่นๆ นั้น ได้ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อแสวงผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มบางเหล่าเป็นการเฉพาะ ทั้งแบบ แจ่งชัดและแบบซ่อนเร้นและโดยทั่วไปแล้วนโยบายเศรษฐกิจที่กลุ่มบุคคลที่มีพลังหรือมีอำนาจต่อรองสนใจ (เพราะให้ประโยชน์แก่กลุ่มนั้นๆ) จะมีโอกาสถูกนำไปปฏิบัติมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ค่าใช้จ่ายหรือ ผลเสียของนโยบายไม่ปรากฏเป็นภาพที่ชัดเจนหรือที่ถกอภิปรายโดยกลวิธีต่างๆ

มองจากประเด็นต่างๆ ทั้งหมดแล้วนั้นเราจะสังเกตได้ว่า การกระทำทั้งหมดล้วนมีส่วนเกี่ยวเนื่องและโยงใยกับกลุ่มผลประโยชน์ทั้งสิ้น เพราะเมื่อใดก็ตามที่กลุ่มผลประโยชน์เข้าไปเกี่ยวข้องกับโครงการใด กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ก็อดไม่ได้ที่จะเข้าไปจาก 3 กรณี ศึกษาทำให้ผู้ศึกษามองเห็นภาพที่ชัดเจน ในขณะเดียวกันอาจจะกล่าวได้ว่า ได้ผลจากการกระทำนั้นๆ ของกลุ่มผลประโยชน์สามารถสรุปเป็นขั้นตอนในกรอบเศรษฐศาสตร์ได้ดังนี้ คือ

1. โดยที่กิจกรรมที่รัฐบาลทำ (หรือกระทำ) ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมผลิตสินค้าและบริการ โดยตรง หรือเป็นการสนับสนุนกิจกรรมที่ผลิตหรือให้บริการที่เกิดขึ้นในภาคสาธารณะ หรือในภาคเอกชน โดยการออกกฎหมายระเบียบข้อบังคับต่างๆ จะมีผลโดยตรงต่อรูปแบบและลักษณะของการจัดสรรเสมอ จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์กันให้ละเอียดถึงการให้ทรัพยากรในกิจกรรมนั้น ประเภทและจำนวนที่จะต้องใช้ในการผลิตของกิจกรรม ผลกระทบที่มีต่อระบบเศรษฐกิจในเชิงการจัดสรรทรัพยากรนั้นคือ การวิเคราะห์ในเชิงการจัดสรร (allocative approach)

2. ในขณะเดียวกัน กิจกรรมที่รัฐบาลดำเนินการ ไม่ว่าจะ มีเจตนารมณ์เพื่อการจัดบริการให้แก่ประชาชนทั่วไปหรือแก่คนกลุ่มต่างๆ ในสังคม หรือเพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบการกระจายรายได้โดยตรง หรือเพื่อรักษาเสถียรภาพของภาวะเศรษฐกิจ หรือเพื่อความเจริญรุ่งเรืองให้บังเกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ จะมีผลโดยตรงต่อรูปแบบการกระจายรายได้ นั่นคือ รายได้ของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ต่อไปอีกขั้นหนึ่งถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในเชิงการเปลี่ยนแปลงรายได้ของหน่วยเศรษฐกิจต่างๆ และคนกลุ่มต่างๆ ในประเทศ กล่าวคือ ใครกลุ่มใดที่รายได้เพิ่มขึ้น ใครกลุ่มใดมีรายได้ได้ลดลง ใครเป็นผู้ได้ผลประโยชน์และใครเป็นผู้เสียประโยชน์ จากกิจกรรมที่รัฐบาล (จะ) ดำเนินการ อันเป็นการวิเคราะห์ในเชิงการกระจาย (distributive aspects) นั่นเอง

3. การที่รัฐบาลจะเลือกทำกิจกรรมใดหรือได้เลือกทำกิจกรรมใดไปแล้วเป็นผลของการตัดสินใจของผู้ทำหน้าที่เป็นรัฐบาลในขณะนั้นๆ แต่การวินิจฉัยเลือกทำหรือไม่เลือกทำกิจกรรมใดนั้น เกิดจากการประเมินความต้องการของสมาชิกกลุ่มต่างๆของประเทศ ซึ่งไม่เหมือนกันในทุกๆด้านเหมือนกันบ้างในบางด้าน และขัดกันในหลายๆ ด้าน จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ว่า รัฐบาลมีกลไกในการประเมินและประสานความต้องการของกลุ่มชนต่างๆ อย่างไร กลุ่มต่างๆ มีโอกาสแสดงความต้องการของตนอย่างไร และกลุ่มต่างๆ มีความสามารถที่จะทำให้รัฐบาลรับฟังความต้องการของตนมากน้อยเพียงใด นั่นคือ การวิเคราะห์ในเชิงการเมือง (political aspects).

การแยกแยะประเด็นของการวิเคราะห์จากแง่มุมต่างๆ ทั้งสามด้าน ดังกล่าว และการแยกแยะส่วนที่เป็นการวิเคราะห์ในเชิงปฏิฐานและที่เป็นการวิเคราะห์ในเชิงปทัสฐานจะมีส่วนเพิ่มพูนความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่างๆ ที่บังเกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ และในกรณีที่เกิดความไม่พึงพอใจในปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านั้น การแยกแยะประเด็นวิเคราะห์ที่ได้เสนอข้างต้นก็จะมีส่วนในการชี้ช่องทางที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ "น่าพอใจ" หรือที่ "ยุติธรรม" สำหรับประชาชนทุกกลุ่มในระบบเศรษฐกิจ

เมื่อเชื่อมแนวการวิเคราะห์ใหม่ที่ได้แจกแจงสำหรับเศรษฐกิจการเมืองกับกระบวนการนโยบายแล้ว การวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองแนวใหม่ จะมีส่วนเพิ่มความเข้าใจในส่วนของการก่อตัวของนโยบาย รวมไปถึงการกำหนดสาระนโยบายสาธารณะด้วย นั่นคือ ประเด็นต่างๆ ที่หยิบยกขึ้นมาพิจารณา นั้นเป็นประเด็นที่เกี่ยวพันกับการก่อตัวของนโยบาย การหาแนวทางต่างๆ เพื่อสนองตอบกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่ถูกกระทบโดยปัญหา (หรือที่คิดว่าเป็นปัญหาของกลุ่ม) การเสนอข้อคิดเห็นและผลการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางต่างๆ ดังกล่าว รวมทั้งข้อสรุปเกี่ยวกับการตกลงเลือกใช้นโยบายสาธารณะ

การวิเคราะห์ในส่วนของเศรษฐศาสตร์จะเฉียบคมยิ่งขึ้นเมื่อผู้วิเคราะห์เองมีความคุ้นเคยและเข้าใจเนื้อหาและวิธีการวิเคราะห์สำหรับกระบวนการทางการเมืองที่พัฒนาขึ้นในศาสตร์ว่าด้วยการเมือง จุดมุ่งหมายทางการเมืองเมื่อพิจารณาจากผู้ที่เป็นครัฐบาล ย่อมไม่ใช่สิ่งเดียวกับจุดมุ่งหมายทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการใช้ทรัพยากร นั่นคือ จุดมุ่งหมายทางการเมืองอาจเน้นที่เสถียรภาพในประเทศที่ทุกกลุ่มทุกฝ่ายต่างก็พอใจการแบ่งปันปันส่วนทรัพยากรที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจ (ซึ่งสัมพันธ์กับอำนาจสัมพัทธ์ระหว่างกลุ่ม) แม้ว่ารูปแบบของการแบ่งปันที่ตกลงกันได้และเกิดขึ้นนั้นไม่ได้ส่งผลให้ประชาชนโดยส่วนรวมมีสวัสดิการสูงสุดจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ ความเข้าใจในสาระของการเมืองและวิธีการวิเคราะห์ของศาสตร์ว่าด้วยการเมือง ก็จะมีส่วนเพิ่มคุณภาพการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะจากแนวการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง